

УДК 378.1

ФОРМУВАННЯ ІНКЛЮЗИВНОЇ КУЛЬТУРИ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Качалова Т. В.

У статті розкрито актуальність дослідження проблеми формування інклюзивної культури в системі закладів вищої освіти. Проаналізовано наукові підходи та визначено дефініцію поняття "інклюзивна культура закладу вищої освіти". Також автор узагальнює та конкретизує визначені поняття, що дає йому можливість визначити сутність і структуру інклюзивної культури закладу вищої освіти.

Автор обґрунтовує та визначає умови, за яких заклад вищої освіти набуває статусу інклюзивного: створення безбар'єрного архітектурного середовища, тобто пристосувати приміщення для вільного пересування людей з функціональними обмеженнями: встановити пандуси і дверні прорізи відповідно до державних будівельних норм, встановити в аудиторіях допоміжне навчальне обладнання, належним чином облаштувати туалети тощо; створення позитивного психологічного мікроклімату; інклюзивна компетенція педагогів.

В аспекті формування інклюзивної культури в системі вищої освіти автор виділяє інклюзивні цінності освіти, які визначають нову парадигму освітніх відносин, орієнтують на гуманістичний характер самої освіти та полягають у восьми принципах інклюзивної освіти.

На підставі теоретичного аналізу автор визначає внутрішню і зовнішню структури інклюзивної культури закладу вищої освіти. Зовнішня інклюзивна культура – це організація освітнього простору відповідно до принципів доступності та безпеки; адаптовані освітні програми, спеціальні методи навчання і виховання, підручники, навчальні посібники, дидактичні матеріали, технічні засоби, команда фахівців і т. ін. Внутрішня структура інклюзивної культури вищого навчального закладу – це ціннісно-сміслові основи інклюзивної політики і практики освітньої організації, норми відносин суб'єктів освітнього процесу (система уявлень, правил, установок, цінностей і моделей поведінки, загальних для групи, що є умовою стійкості групи).

Один із напрямів формування інклюзивної культури закладу вищої освіти автор вбачає у створенні умов для інтеграції вразливих категорій студентів в освітнє середовище Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя шляхом організації діяльності студентського тьюторського центру "Разом".

Ключові слова: інклюзія, студент з інвалідністю, інклюзивна освіта, інклюзивна культура, принципи інклюзивної освіти, інклюзивна політика, інклюзивна практика.

В статье раскрыта актуальность исследования проблемы инклюзивной культуры образовательной организации в системе высшего образования. Проанализированы подходы к определению понятия "инклюзивная культура высшего учебного заведения". В статье автор также обобщает и конкретизирует данные понятия, что дает ему возможность определить сущность и структуру инклюзивной культуры высшего учебного заведения.

Ключевые слова: инклюзия, инклюзивное образование, инклюзивная культура, студенты с ОВЗ, принципы инклюзивного образования, инклюзивная политика, инклюзивная практика.

The article reveals the urgency to study the problem of inclusive culture of the educational institution in the system of higher education. Approaches to the definition of the concept of "inclusive culture of a higher educational institution" are analyzed. In the article, the author generalizes and specifies these concepts, which enables to determine the nature and structure of the inclusive culture of a higher educational institution.

The author determines the conditions under which the institution of higher education becomes inclusive. These presuppose setting a positive psychological microclimate; raising inclusive competence of teachers, creating of a barrier-free architectural

environment, that is, to adapt the premises for the free movement of people with disabilities: to install ramps and doorways in accordance with state building norms, to install auxiliary facilities in the classrooms, properly set up toilets, etc.

In the aspect of the formation of an inclusive culture in the system of higher education, the author highlights the inclusive values of education, which define a new paradigm of educational relations and focus on the humanistic nature of education itself and are based on the eight principles of inclusive education.

On the basis of theoretical analysis, the author reveals the internal and external structures of the inclusive culture of the institution of higher education. The external inclusive culture lies in the organization of educational space in accordance with the principles of accessibility and security; adapted educational programs, special methods of education and upbringing, textbooks, manuals, didactic materials, technical means, teams of specialists, etc. The internal structure of the inclusive culture of the higher educational institution is the value-semantic basis of the inclusive policy and practice of the educational organization, the norms of relations between the subjects of the educational process (the system of representations, rules, settings, values and behavioral patterns common to the group and is a condition for the stability of the group).

One of the directions of forming the inclusive culture of a higher educational institution is the creation of conditions for the integration of vulnerable students into the educational environment of Nizhyn Gogol State University through the organization of the activity of Student Tutoring Center "Razom".

***Key words:** inclusion, inclusive education, inclusive culture, students with disabilities, principles of inclusive education, inclusive policy, inclusive practice.*

Постановка проблеми. Зміна уявлення держави і суспільства про права та можливості осіб з інвалідністю актуалізувала практичне завдання максимального охоплення освітою всіх дітей і молоді з особливими освітніми потребами. Визнання державою цінності соціальної та освітньої інтеграції дітей і молодих людей з інвалідністю обумовлює необхідність створення для них адекватного освітнього процесу як в загальноосвітньому закладі, так і в системі вищої освіти.

За оцінками ЮНЕСКО, в Україні близько 856 тисяч молодих людей, які потребують спеціального освітнього підходу в системі вищої освіти. Це, перш за все, пов'язано зі збільшенням кількості дітей з інвалідністю, яка, за даними Міністерства охорони здоров'я України, щорічно збільшується на 4–5 %. З початку століття інклюзивна освіта намагається посісти чільне місце в закладах дошкільної і середньої освіти. Саме інклюзія допомагає звичайним дітям стати гуманнішими і ширше дивитися на світ та соціалізує й інтегрує особливих. У всьому цивілізованому світі цій практиці вже близько 40 років. Процес інклюзивної освіти в загальноосвітніх закладах, хоча і має низку складнощів, однак все-таки активно реалізується на практиці, що не підтверджується в системі вищої освіти.

Після тривалого замовчування самого факту існування в нашому суспільстві людей з обмеженими можливостями ми, нарешті, заговорили не тільки про них, але і про їхнє право на отримання повноцінної вищої освіти.

Однак, незважаючи на високу потребу в інклюзивній освіті молодих людей з обмеженими можливостями, її реалізація відбувається з великими труднощами і на даний момент знаходиться лише на етапі дискусій. Аналіз теорії і практики інклюзивної освіти в Україні в закладах вищої освіти дає можливість визначити бар'єри і протиріччя в її реалізації:

- недостатня розробка теоретичної і методологічної бази інклюзивної освіти;
- недостатність і невідповідність кадрових ресурсів;
- слабкість матеріально-технічної та програмно-методичної забезпеченості вищих навчальних закладів для роботи зі студентами з особливими освітніми потребами;
- дефіцит нормативно-правової бази інклюзивної освіти у вищих навчальних закладах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зарубіжний досвід інклюзивної освіти свідчить про те, що його головна ідея виключає дискримінацію осіб з обмеже-

ними можливостями здоров'я та забезпечує однакове ставлення до всіх людей, до того ж створює спеціальні умови для інтеграції та включення в процес інклюзії молодих людей з особливими освітніми потребами.

Проблеми дітей та, зокрема, молодих людей з інвалідністю викликають великий інтерес як в зарубіжній (А. Маслоу, К. Роджерс, Е. Еріксон та ін.), так і у вітчизняній (Б. С. Братусь, В. І. Бондар, Л. С. Виготський, А. М. Колупаєва, А. М. Леонтєв, А. Р. Лурія, Д. Б. Ельконін, А. Г. Шевцов та ін.) психолого-педагогічній науці. В їх працях обґрунтовано принципові положення про особливості розвитку психічних процесів у дітей різного віку, ролі корекційного виховання в підготовці до школи, механізми формування їх соціально-комунікативної активності. У дослідженнях вчених вивчалася історія становлення та розвитку окремих напрямків спеціальної освіти дітей шкільного віку з різними психофізичними порушеннями, а також аналізувалася історія виникнення наукових поглядів на ті чи інші прояви аномального розвитку і засоби їх психолого-педагогічної корекції. Однак аналіз досліджень показує, що інклюзія в системі вищої освіти є недостатньо дослідженою і новою для педагогічної науки.

Аналіз сучасних досліджень переконливо показує, що в даний час особливу увагу вчених привертає вивчення дослідного поля інклюзивної освіти. Серед значущих напрямків є дослідження інклюзивної культури освітньої організації, які представлено у працях С. В. Алюхіної, М. А. Колокольцева, Є. І. Попової, А. С. Сиротюк, та ін. Однак цей науковий напрям ще не отримав досить глибокого вивчення в аспекті створення моделі формування інклюзивної культури освітніх організацій різних рівнів. У зв'язку з цим **метою** нашої статті є обґрунтування суті і структури інклюзивної культури закладу вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Перш за все, проаналізуємо дефініцію поняття "інклюзивна вища освіта" – це, з нашої точки зору, система освітніх послуг, яка включає пристосованість навчального закладу до забезпечення особливих потреб людини в процесі навчання, готовність педагогічного колективу до професійної діяльності в умовах інклюзії та наявність спеціального підрозділу.

Спираючись на результати теоретичного дослідження, ми визначаємо наступні умови, за яких заклад вищої освіти набуває статусу інклюзивного:

– створення безбар'єрного архітектурного середовища, тобто пристосувати приміщення для вільного пересування людей з функціональними обмеженнями: встановити пандуси і дверні прорізи відповідно до державних будівельних норм, встановити в аудиторіях допоміжне навчальне обладнання, належним чином облаштувати туалети тощо;

– створення позитивного психологічного мікроклімату. Це означає, що людина з інвалідністю може розраховувати на доброзичливе ставлення до себе з боку викладачів, студентів, адміністративного, допоміжного персоналу – тобто всього колективу. Важливо, щоб всі його члени ставилися до людини з фізичними вадами як до рівного, без акцентування уваги на його особливий статус. У інклюзії корисна толерантність, а жалість – шкідлива;

– інклюзивна компетенція педагогів: викладачі повинні володіти не лише навичками професійної діяльності, а й здатністю виконувати освітні функції в процесі інклюзивного навчання та вміти надати допомогу в разі виникнення під час заняття загострення проявів хвороби у студентів з проблемами здоров'я.

У дослідженнях інклюзивної культури особливе місце посідають праці Марка Вогана, Тоні Бута і Мела Ейнскоу, які в практичному посібнику "Показники інклюзії" виділяють три взаємопов'язані показники, що відображають найбільш важливі напрямки поліпшення ситуації в освітніх установах: створення інклюзивної культури, розвиток інклюзивної політики і впровадження інклюзивної практики [3].

З точки зору британських фахівців, ці напрямки графічно представляють сторони рівностороннього трикутника, "осі", які задають вектори мислення, спрямованого на реформування шкіл різного рівня не лише у сфері інклюзії, а і в більш широкому сенсі. "Створення інклюзивної культури" лежить в основі трикутника. На думку дослідників, "розвиток загальних інклюзивних цінностей і відносин співробітництва може привести до змін в інших аспектах" (напрямах) [3, с. 16].

В аспекті формування інклюзивної культури в системі вищої освіти також слід виділити інклюзивні цінності освіти, які визначають нову парадигму освітніх відносин та орієнтують на гуманістичний характер самої освіти і полягають в восьми принципах інклюзивної освіти:

1. Цінність людини не залежить від її здібностей і досягнень.
2. Кожна людина здатна відчувати і думати.
3. Кожна людина має право на спілкування і на те, щоб бути почутою.
4. Всі люди потребують один одного.
5. Справжня освіта може здійснюватися тільки в контексті реальних взаємин.
6. Всі люди мають потребу в підтримці і дружбі однолітків.
7. Для всіх учнів досягнення прогресу швидше може бути в тому, що вони можуть робити, ніж в тому, що не можуть.
8. Різноманітність підсилює всі сторони життя людини [1, с. 80].

В результаті теоретичного аналізу ми також констатуємо факт неоднозначного трактування поняття "інклюзивна культура". Серед них можна виділити:

інклюзивна культура – це:

- особлива філософія, згідно з якою цінності, знання про інклюзивну освіту і відповідальність прийняті і розділені між всіма учасниками цього процесу;
- частина загальної культури закладу вищої освіти, спрямованої на забезпечення підтримки спільних цінностей інклюзії, високий рівень якої сприяє підвищенню ефективності процесу інклюзії в цілому;
- унікальний мікроклімат довіри, який сприяє розвитку взаємозалежних відносин студента, сім'ї та навчального закладу, що дозволяють уникнути конфліктних ситуацій і завдати потенційної шкоди кожному учаснику процесу;
- особлива інклюзивна атмосфера, в якій впроваджуються модифікації, адаптовані до потреб певного вищого навчального закладу і органічно вплетені в його загальну структуру, що надає педагогам можливість отримання різноманітної підтримки як з боку адміністрації, так і з боку інших педагогів, що дозволяє знизити ризик виникнення багатьох протиріч;
- фундаментальна основа для створення культури інклюзивного суспільства, в якому різноманіття потреб вітається, підтримується, акумулюється суспільством, забезпечуючи можливість досягнення високих результатів відповідно до цілей інклюзивної освіти та забезпечуючи збереження, прийняття, співпрацю і стимулювання безперервного вдосконалення педагогічної спільноти і суспільства в цілому [4, с. 73–74].

На підставі перерахованих вище дефініцій поняття "інклюзивної культури" її можна розглядати як в широкому, так і у вузькому сенсі.

У визначенні структури інклюзивної культури як багатопланового феномена дослідники пропонують використовувати модель айсберга, яка передбачає видимі елементи, які легко побачити і визначити ("надводна частина айсберга"), і ту частину, яка визначає поведінку людини в системі інклюзивної освіти: неусвідомлювані правила поведінки, соціальні норми, цінності та їх ієрархію, норми невербальної комунікації та ін. ("підводна частина айсберга").

Тому в нашому дослідженні ми визначаємо внутрішню і зовнішню структури інклюзивної культури закладу вищої освіти. Зовнішня інклюзивна культура – це організація освітнього простору відповідно до принципів доступності та безпеки; адаптовані освітні програми, спеціальні методи навчання і виховання, підручники, навчальні посібники, дидактичні матеріали, технічні засоби, команда фахівців і т. ін.

Внутрішня структура інклюзивної культури вищого навчального закладу – це ціннісно-сміслові основи інклюзивної політики і практики освітньої організації, норми відносин суб'єктів освітнього процесу (система уявлень, правил, установок, цінностей і моделей поведінки, загальних для групи і є умовою стійкості групи).

Однак інклюзивна культура не може існувати без активного включення особистості студента з особливими освітніми потребами в загальну культуру освітнього закладу. Так, професор Стокгольмського університету Ульф Йонсон (U. Janson, 1997) вважає, що навчання може називатися інклюзивним лише тоді, коли людина включена в культуру освітнього закладу, і виділяє три види культури, включення в які важливі для студента:

1) культура навчання, тобто оволодіння правилами поведінки на заняттях, оволодіння методами, знаннями і т. ін.;

2) культура догляду, яка має на увазі володіння нормами поведінки в освітньому закладі, нормами спілкування з викладачами та співробітниками, прийняття ролей, характерних для студента;

3) культура однолітків, тобто володіння мовою академічної групи студентів, в якій навчається студент з особливими освітніми потребами, наявність необхідної для спілкування з однолітками свободи та автономності і т. ін. [2, с. 8].

Одним із напрямів формування інклюзивної культури закладу вищої освіти ми вбачаємо у створенні умов для інтеграції вразливих категорій студентів в освітнє середовище Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя шляхом організації діяльності студентського тьюторського центру "Разом".

В Україні навчається близько 0,4 % студентів з особливими потребами, і проблема навчання та професійної реабілітації таких студентів потребує нових теоретичних і методологічних підходів та новітніх навчальних технологій. Невідповідність форм і методів педагогічного впливу на студентів з інвалідністю може створювати передумови для формування в них негативного ставлення до навчання та девіантної поведінки. Інтеграція студентів з інвалідністю в навчальне середовище передбачає взаємну адаптацію, з одного боку, студентів, які приходять до інституту зі спеціалізованих навчальних закладів чи сімейного кола до нових умов навчання в інтегрованому освітньому середовищі, а також самого ЗВО до потреб студентів з інвалідністю.

Все це актуалізує необхідність розгляду упровадження в систему інклюзивної освіти у ЗВО тьюторського супроводу студентів з інвалідністю. На сьогодні тьюторський супровід освітнього процесу стає органічною частиною системи професійної підготовки майбутнього фахівця. В силу різноманітності освітніх потреб студентів в одних організаціях активно розвивається напрям тьюторського супроводу дистанційного навчання, в інших – супровід студентів з обмеженими можливостями здоров'я, по-третє – супровід позанавчальної діяльності студентів і створення майданчиків для задоволення освітніх потреб студентів і т. д. Кожен з напрямів має свої особливості, але об'єднує їх загальне розуміння ідеї і цілей тьюторства, позиції тьютора, що забезпечує супровід індивідуальних освітніх траєкторій студентів.

Окрім тьюторського супроводу студентів з інвалідністю, які навчаються в НДУ ім. М. Гоголя, ми визначили і такі напрямки роботи з організації тьюторського супроводу:

- зі студентами, які відбувають покарання в Прилуцькій виховній колонії (з 1 вересня 2017 року створено групу СРз-11 в кількості 4 чоловік, які навчаються на заочній формі за освітньо-кваліфікаційним рівнем "бакалавр" напрямом підготовки "соціальна робота");

- зі студентами-іноземцями.

При створенні студентського тьюторського центру ми орієнтувались на те положення, що студентське тьюторство – це комплекс заходів для взаємодії з особливими категоріями студентів з метою підвищення якості освітнього процесу, активізації самовиховання і самовдосконалення студентів, розвитку студентської відповідальності й ініціативи.

Ми також визначили функції тьюторів-студентів:

1. Орієнтувальна функція, пов'язана з включенням студентів у систему традицій ВНЗ, орієнтуванням в просторі ВНЗ, адаптацією до освітнього процесу, введенням в науково-дослідну, фізкультурно-оздоровчу та творчу діяльність.

2. Соціальна функція, пов'язана з наданням допомоги в розбудові соціальних відносин у групі в процесі спільного навчання і роботи.

В ході роботи студент-тьютор повинен буде керуватися наступними основними принципами: індивідуалізації, гнучкості, безперервності, відкритості, діалогізації.

В організаційній моделі студентського тьюторського центру ми визначаємо індивідуальні і групові форми роботи. Зокрема, це індивідуальна тьюторська консультація (є обговорення тьютора і того, хто навчається, значущих питань, пов'язаних з особистим розвитком і освітою).

Групові тьюторська консультація передбачає тьюторський супровід індивідуальних освітніх траєкторій студентів зі схожими інтересами; в процесі проведення якої студент-тьютор одночасно здійснює декілька видів роботи: мотиваційну, комунікативну і рефлексивну.

Запорукою ефективності студентського тьюторства є взаємодія однолітків в освітньому процесі. Студент-тьютор набагато ближче до того, хто навчається, за віком, а отже, підвищиться якість освітніх результатів і рівень індивідуальної соціальної активності студентів визначених категорій.

Таким чином, у зв'язку з актуальністю означеної проблеми нами був розроблений соціальний проект з організації студентського тьюторського центру "Разом".

Мета проекту: створення умов для інтеграції вразливих категорій студентів в освітнє середовище Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя шляхом організації діяльності студентського тьюторського центру "Разом".

Завдання проекту:

1. Розробка змісту і механізмів діяльності студентського тьюторського центру "Разом".

2. Обґрунтування вибору засобів, форм, технологій реалізації тьюторського студентського супроводу вразливих категорій студентів.

3. Створення умов для самореалізації, активації всіх творчих здібностей та потенцій студентів вразливих категорій (конкурси, форуми, фестивалі, змагання, олімпіади).

4. Розвиток у студентів-тьюторів професійних компетенцій, набуття ними досвіду в керівній і соціальній сферах.

5. Підвищення якості освітнього процесу, активізація самовиховання і самовдосконалення студентів, розвиток студентської відповідальності та ініціативи.

Тривалість проекту – 17 місяців (лютий 2018 р. – серпень 2019 р.).

Кількісний та віковий склад цільової аудиторії проекту (бенефіціарів) – 31 студент з інвалідністю НДУ ім. М. Гоголя віком 17–23 роки; 4 студента, які навчаються в умовах відбування покарання (Прилуцька виховна колонія); 30 студентів-іноземців.

Етапи реалізації соціального проекту "Разом"

Назва етапу	Термін етапу	Зміст роботи
1	2	3
Організаційний	Лютий – квітень 2018 р.	Розробка проекту, анкетування студентів і викладачів вишу з метою з'ясування актуальності організації тьюторського супроводу студентів вразливих категорій; формування робочої групи; вироблення кінцевих результатів реалізації проекту; визначення функціональних напрямків діяльності студентського тьюторського центру; розробка та затвердження положення про Студентський тьюторський центр; створення студентської тьюторської ради; проектування змін; обговорення та затвердження проекту

Продовження таблиці

1	2	3
Процедурний (реалізація проекту)	Травень 2018 р. – липень 2019 р.	Організація роботи "Школи тьюторів": підготовка тьюторів-студентів з метою отримання знань про психофізіологічні особливості осіб з інвалідністю; організація і проведення занять у студентському тьюторському центрі; реалізація тьюторської студентської допомоги студентам вразливих категорій за напрямками: соціальна адаптація, навчальна діяльність, позанавчальна діяльність; участь студентів вразливих категорій у професійних конкурсах, науково- практичних конференціях різного рівня і спрямованості; проведення діагностики професійної та особистісної соціалізації осіб з інвалідністю
Аналітичний	серпень 2019 р.	Діагностика й аналіз результатів упровадження проекту; планування подальшої роботи з організації тьюторського супроводу студентів вразливих категорій НДУ ім. М. Гоголя

**Комплексна програма організації діяльності студентського
тьюторського центру "Разом" НДУ ім. Миколи Гоголя**

1. Діагностика умов для організації студентського тьюторського супроводу				
№ з/п	Назва заходу	Форми та методи	Термін виконання	Відповідальні
1	2	3	4	5
1.	Дослідження особливостей контингенту студентів НДУ імені Миколи Гоголя	Орієнтовно-діагностична анкета, бесіда, інтерв'ю, аналіз, узагальнення	Лютий – березень 2018 р.	Науково-проблемна група студентів НДУ ім. М. Гоголя
2.	Діагностика ситуації соціального розвитку та оцінка психологічних характеристик студентів групи СРз-11 (Прилуцька виховна колонія)	Тест Торренса, шкала Рензулли-Хартмана	Лютий – березень 2018 р.	Психолог колонії спільно з членами науково-проблемної групи студентів НДУ ім. М. Гоголя
3.	Дослідження умов для ефективного тьюторського супроводу студентів-ув'язнених	Соціально-педагогічний паспорт виховної колонії	Березень 2018 р.	Психологічна служба Прилуцької виховної колонії разом з членами науково-проблемної групи студентів НДУ ім. М. Гоголя

Продовження таблиці

1	2	3	4	5
4.	Дослідження умов для організації інклюзивного освітнього середовища НДУ	Діагностичні бесіди, зустрічі-обговорення із соціальним відділом НДУ та Спілкою батьків і дітей з інвалідністю (м. Ніжин)	Березень – квітень 2018 р.	Соціально-гуманітарний відділ НДУ спільно з членами науково-проблемної групи студентів НДУ ім. М. Гоголя
5.	Вивчення контингенту студентів-іноземців	Вивчення особових справ, організація скайп-спілкування з майбутніми студентами НДУ	Травень – липень 2018 р.	Студентська рада тьюторського центру
2. Організація діяльності студентського тьюторського центру "Разом"				
1.	Формування робочої групи	Засідання студентської ради факультету психології та соціальної роботи НДУ ім. М. Гоголя та соціально-гуманітарного відділу	Березень 2018 р.	Студентська рада факультету психології та соціальної роботи, соціально-гуманітарний відділ НДУ ім. М. Гоголя
2.	Розробка і затвердження плану роботи студентського тьюторського центру "Разом"	Засідання робочої групи	Березень 2018 р.	Ініціатор і автор проекту Грищенко Надія
3.	Розробка і затвердження програми "Школи тьютора"	Обговорення, пояснення, презентація	Квітень – травень 2018 р.	Рада студентського тьюторського центру "Разом", керівник "Школи тьюторів", викладачі кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи НДУ ім. М. Гоголя
4.	Організація роботи "Школи тьюторів"	Заняття, тренінги, інтерактивний театр	Протягом усього терміну реалізації проекту	Керівник "Школи тьюторів", викладачі кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи НДУ ім. М. Гоголя

Продовження таблиці

1	2	3	4	5
5.	Визначення об'єктів тьюторського супроводу, розробка індивідуальних освітніх маршрутів, безпосередня реалізація тьюторингу	Індивідуальна робота, консультації	Протягом усього терміну реалізації проекту	Рада студентського тьюторського центру "Разом"
6.	Моніторинг результатів студентського тьюторського супроводу	Аналіз, обговорення, корекція програм та індивідуальних освітніх маршрутів	Протягом усього терміну реалізації проекту	Рада студентського тьюторського центру "Разом"

У результаті реалізації проекту "Разом" ми передбачаємо такі результати:

1. Організація персонального супроводу студентів вразливих категорій в освітньому просторі.
2. Оптимізація процесу інтеграції осіб з інвалідністю та студентів вразливих груп в освітнє середовище університету.
3. Усунення проблем адаптації студентів до умов навчання в університеті.
4. Формування толерантного ставлення до осіб з інвалідністю та осіб, які відбувають (відбули) покарання.
5. Створення умов для реалізації творчого потенціалу та пізнавальної активності студентів вразливих категорій.
6. Формування у студентів факультету психології та соціальної роботи активної соціальної позиції та соціального інтелекту.
7. Підвищення якості освітнього процесу, активізація самовиховання і самовдосконалення студентів, розвиток студентської відповідальності та ініціативи.

Висновки. В процесі теоретичного аналізу визначено дефініцію поняття "інклюзивна культура закладу вищої освіти" – це система принципів і цінностей інклюзивної освіти, яка має складну структуру: зовнішню (організація освітнього простору відповідно до принципів доступності та безпеки; адаптовані освітні програми, спеціальні методи навчання і виховання, підручники, навчальні посібники, дидактичні матеріали, технічні засоби, команда фахівців і т. ін.) і внутрішню (система уявлень, правил, установок, цінностей і моделей поведінки, загальних для академічної групи і є умовою стійкості групи).

Один із шляхів формування інклюзивної культури закладу вищої освіти ми вбачаємо в організації діяльності студентського тьюторського центру, який дозволить створити умови, необхідні для організації навчання студентів вразливих категорій та вирішити проблеми, які пов'язані з:

- неадекватним ставленням до "особливих" студентів;
- необізнаністю викладачів стосовно організації навчання "особливих" студентів;
- низьким рівнем знань професорсько-викладацького складу з приводу організації інклюзивного навчання, навчання в умовах відбування покарання в пенітенціарній установі, з обмеженим досвідом організації навчання студентів-іноземців.

Література

1. Алехина С. В., Новикова Н. В., Казакова Л. А. Инклюзивное образование для детей с ограниченными возможностями здоровья. *Современные образовательные технологии в работе с детьми, имеющими ограниченные возможности здоровья*: монография / под общ. ред. Н. В. Лалетина; Сиб. федер. ун-т, Краснояр. гос. пед. ун-т им. В. П. Астафьева и др. Красноярск, 2013. С. 71–95.
2. Алехина, С.В. Принципы инклюзии в контексте изменений образовательной практики. *Психологическая наука и образование*. 2014. № 1. С. 5–16.

3. Бут Т., Эйнскоу М. Показатели инклюзии: практическое пособие / под ред. М. Воган; пер. с англ. И. Аникеев; науч. ред. Н. Борисова; под общ. ред. М. Перфильевой. Москва: РООИ "Перспектива", 2007. 124 с. URL: <http://perspektiva-inva.ru>.

4. Сигал Н. Г. Инклюзия как вектор гуманизации образования и общества: зарубежный опыт. *Вопросы педагогики и психологии: теория и практика*: сборник материалов Международной научной конференции (Россия, г. Москва, 26–28 июня 2014 г.) / под ред. проф. В. И. Писаренко. Киров: МЦНИП, 2014. С. 73–79.

5. Шевцов А. Г. Системний підхід до організації інтегрованого навчання студентів з обмеженою життєдіяльністю у вищому навчальному закладі. *Соціально-педагогічна реабілітація в закладах освіти*: проблеми та перспективи. Хмельницький: ХІСТУУ, 2009. С. 22–24.